

3. Диденко Т.В. Предпосылки к анализу многолетних фенологических наблюдений деревьев и кустарников, интродуцированных у г. Киева // Интродукция и акклиматизация деревьев и кустарников, выращивание новых сортов. – К.: Наук. думка, 1989. – С. 32-38.

4. Шульц Г.Э. Общая фенология. – Л.: Наука, 1981. – 188 с.

УДК 582.734:712.4(477)

Ст. наук. співроб. Н.М. Трофименко¹,
канд. біол. наук – м. Київ

ИНТРОДУЦЕНТЫ З РОДИНЫ ROSACEAE JUSS. ДЛЯ МІСЬКИХ НАСАДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Національний ботанічний сад є одним із центрів, де інтродукують види з родини Rosaceae Juss. Колекція Rosaceae саду включає понад 300 видів і форм. І тільки цей генофонд є центром інтродукції та репродукції цих рослин, які вводяться в міські насадження. Однак, є ще багато прекрасних видів і декоративних форм, зосереджених лише в колекціях садів, оскільки є менш придатними для введення їх у насадження міст України. Ці види є стійкими, багатими на декоративні властивості та їх швидше можна використовувати у різних композиціях разом з рослинами їх роду і родини.

N.M. Trofymenko, Ph. D. – Kyiv

Introduction species of Rosaceae Juss. family for urban plantations in Ukraine

The National Botanical Garden is one of the plant introduction centers, as regards the Rosaceae Juss. family. The Rosaceae collection includes more than 300 species and forms in the garden. And just this genofond is the center of introduction and reproduction of these plants, which extended into urban plantation. However, there are still many beautiful species and ornamental forms, which are only in the garden collection, but are worthy of the introduction to the planting of greenery units of the Ukraine towns. These species are stable, reach the ornamental effect rather fast and may be used in various compositions both with plants within the genus and with plants of her genera and families.

Інтродукуючи рослини з інших регіонів, ботанічні сади є осередками зібрання найцікавіших і найдекоративніших рослин. Ретельне вивчення колекцій рослин дає змогу оцінити перспективність використання їх в умовах інтродукції, у тому числі та правильно відібрати декоративні рослини для поповнення асортименту для озеленення. Створення маточників, а потім розсадників для вирощування інтродуцентів з подальшим поширенням рослин місцевої репродукції – завжди було важливим напрямком у роботі ботанічних садів. І, безперечно, колекції ботанічних садів є осередками звідки черпалась різноманітність інтродукованих рослин для різних галузей зеленого будівництва [1-5].

Інтродуценти з родини Rosaceae Juss. – це широкий асортимент одних з найдекоративніших рослин, вдалий вибір серед них об'єктів для різноманітних композицій може задовольнити найвибагливіші смаки.

В Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України (НБС) зібрано понад 300 видів та форм Rosaceae, більшість з яких надзвичайно декоративні протягом усього вегетаційного періоду, окремі – і взимку (піраканти, таволги, горобини). Проте ще мало інтродуцентів з цієї родини представлено як у парках, так і в інших міських насадженнях, хоч саме представники уже поширених розсоцвітих часто створюють фон в озелененні міських об'єктів (абрикос, черемха,

вишня, горобина та деякі інші). У скверах м. Києва досить часто трапляються декоративні яблуні: куляста форма яблуні Сіверса, яблуні пурпурова та Недзвещького; пурпурова форма аличі (слива Писарда), махрова форма трилопатевого мигдалю, плакуча форма горобини звичайної. Подекуди вже є форма таволги японської – *Spirea japonica* 'Nana' та таволги Бумальда – *Sp.bumalda* 'Little Princess'.

Однак інтродуцентів родини Rosaceae, які б могли задовольнити і естетичні, і економічні вимоги до використовуваних в озелененні рослин, набагато більше. Ретельне вивчення їх в НБС дало змогу відібрати найкращі з них [6-9].

Нижче наведемо рослини з родини Rosaceae, які заслуговують на використання їх у зеленому будівництві завдяки надзвичайній декоративності та стійкості в умовах інтродукції.

Під *Malus* Mill.

- *M.pumila* Mill. та її форма 'Pendula'
- *M.spectabilis* та її форма 'Atropurpurea-semiplena'
- *M.baccata* L. (Borkh.)
- *M.manshurica* (Max.) Kom.
- *M.halliana* Koehne
- *M.toringoides* (Rehd.) Hughes
- *M.coronaria* (L.) Mill.
- *M.cerasifera* Spach.
- *M.ionensis* (Wood.) Britt.

Під *Pyrus* L.

- *P.elaeagnifolia* Pall.
- *P.georgica* Kanthath.
- *P.salicifolia* Pall.
- *P.betulifolia* Bunge
- *P.calleriana* Dcne [10].

Під *Mespilus* L.

- *M.germanica* L.

Під *Padus* Mill.

- *P.pensilvanica* L.
- *P.virginiana* (L.) Mill.

Всі види *Amelanchier* Medic. [11].

Під *Amygdalus* L.

- *A.nana* L.

Під *Exochorda* Lindl.

Всі інтродуковані в НБС НАНУ чотири види.

Під *Pyracantha* Roem.

- *P.coccinea* Roem. та її форми 'Lalandii', 'Kasan'

Під *Sorbus* L.

- *S.mougeottii* Soy. et Gord.
- *S.aria* (L.) Grantz.
- *S.koehneana* Schneid.
- *S.intermedia* (Ehrh.) Pers.
- *S.pohuaschanensis* (Hance) Hedl.

¹ Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України

- *S.torminalis* (L.) Crantz.

Рід *Spiraea* L.

- *Sp.bumalda* Burv. та її форми 'Anthony Waterer', 'Froebeli', 'Little princess'
- *Sp.syringaeiflora* Zem.
- *Sp.prunifolia* Sieb. et Zucc. та її форма 'Plena'
- *Sp.japonica* L. та її форми 'Aurea', 'Lutifolia', 'Goldflame', 'Alpina', 'Fortunei', 'Macrophylla', 'Sherobana', 'Nana', 'Crispa', 'Plena', 'Alba'
- *Sp.lucida* Dougl.
- *Sp.corymbosa* Raf.
- *Sp.pumilionum* Zbl.
- *Sp.veitchii* Hemsl.
- *Sp.decumbens* W.Koch.
- *Sp.betulifolia* Pall.
- *Sp.densiflora* Nutt.
- *Sp.albiflora* (Miq.) Zbl. [12].

Рід *Kerria* DC.

- *K.japonica* (L.) DC. та її форми 'Picta', 'Pleniflora'

Рід *Stephanandra* Sieb. et Zucc.

- *St.incisa* (Thunb.) Zbl.
- *St.tanaka* Franch. et Sav.

Рід *Holodiscus* Maxim.

- *H.discolor* (Pursh) Maxim.

Рід *Physocarpus* Maxim.

- *Ph.opulifolia* (L.) Maxim. та його форма 'Lutea'

Рід *Crataegus* L.

- *Cr.sanguinea* Pall. та його форма 'Pleniflora'
- *Cr.monogina* Jact. та його форми 'Albo-pleniflora', 'Roseo-pleniflora', 'Rubroplena'
- *Cr.almaatensis* A. Pojark
- *Cr.cruss-galli* L.
- *Cr.mollis* (Torr. et Gray) Scheele
- *Cr.oxyacantha* L.
- *Cr.pinnatifida* Bge.
- *Cr.maximowiczii* Schneid.
- *Cr.chlorosarca* Maxim.
- *Cr.rivularis* Nutt.
- *Cr.orientalis* Pall.
- *Cr.prunifolia* (Poir.) Rerg.
- *Cr.submollis* Sarg.
- *Cr.rotundifolia* Moench.
- *Cr.viridis* L.
- *Cr.punctata* Jacq.
- *Cr.pratensis* Sarg.
- *Cr.macrantha* Lodd.
- *Cr.coccinoides* Asche [13].

Рід *Pentaphylloides* Duham.

- *P.dahurica* (Nestl.) Kom. et Klobol.

Рід *Photinia* Lindl.

- *Ph.villosa* (Thunb.) DC. та її форма 'Laevis'

Рід *Prinsepia* Roy

- *Pr.sinensis* (Oliv.) Kom.

Рід *Rhodotypus* Sieb. et Zucc.

- *Rh.kerrioides* Sieb. et Zucc.

Рід *Sorbaria* A.Br.

- *S.sorbifolia* (L.) A.Br.

Рід *Sibiraea* Maxim.

- *S.altaensis* (Laxm.) C.K.

Рід *Aronia* L.

- *A.melanocarpa* (Michx.) Elliot.

Рід *Cerasus* Juss.

- *C.avium* (L.) Moench.
- *C.besseyi* (Bailey) Sok.
- *C.erythrocarpa* Nevski
- *C.fruticosa* (Pall.) G.Woron.
- *C.glandulosa* (Thunb.) Lois.
- *C.incana* (Pall.) Spach.
- *C.japonica* (Thunb.) Lois та її форма 'Engleri'.

Рід *Chaenomeles* Lindl.

- *Ch.japonica* (Thunb.) Lindl.
- *Ch.maulei* (Mast.) C.K.Schneid. та його форма 'Alpina'.

Рід *Cotoneaster* Medic.

- *C.dammeri* C.K. Schneid.

Серед зазначених рослин є найрізноманітніші дерева та кущі, які відрізняються за габітусом, формою крони, розміром кущів (від сланких до величких кущів), термінами та тривалістю цвітіння, кольором квітів і листків, різноманітним та надзвичайним осіннім забарвленням листків, плодів тощо.

Безперечно, з цих різноманітних форм розовітих можна створити безліч композицій, які б базувалися на різних підходах, наприклад:

- на одночасному цвітінні;
- навпаки – на різному часовому (безперервному цвітінні);
- на контрасті форм (низьких і високих, пірамідальних, кулястих, 'плачущих', золотистих, сизих та пурпурових);
- однотипні куртини з одного виду;
- поодинокі рослини одного виду у поєднанні з рослинами інших видів родини, або з інших родин та із шпильковими;
- створення живоплотів, алеї.

Частково окремі підходи вже використані в існуючих насадженнях з участю інтродуцентів родини *Rosaceae*. Але ще ефектніші будуть композиції при умові залучення до зеленого будівництва зазначених вище нових видів і форм цієї родини [14].

При створенні або реконструкції об'єкту озеленення, безперечно, необхідно брати до уваги його призначення, місцезнаходження, розміри тощо. Виходячи з цього, відповідно проводити підбір рослин з урахуванням їхніх біологічних особливостей. Ботанічні сади і їх роль в інтродукції декоративних рослин

бливостей. Наприклад, для солітерних, групових та алейних посадок з названих інтродуцентів можна використати представників *Malus*, *Pyrus*, *Amenanchier*, *Exochorda*, *Sorbus*, *Padus*, *Crataegus*. Це, в основному, більш-менш високі дерева з масовим рясним цвітінням різної тривалості.

Для створення живоплотів без стрижки (в натуральному вигляді) доцільно використовувати рослини з роду *Spiraea*, *Stephanandra*, *Chaenomeles*. Їх також можна і підстригати.

Крім цих рослин для живоплотів, які підстригаються, прекрасним матеріалом є представники роду *Crataegus*. Майже всі інтродуковані глоди досить добре переносять пересадку та стрижку і, завдяки своїй різноманітності, дають змогу створювати досить декоративні, стійкі та довговічні живоплоти.

Окремі рослини з *Rosaceae* можна використовувати для альпінаріїв. Це в основному низькорослі види таволги, а особливо її форми: *Spiraea rumilium* - чудовий приклад ґрунтопокритої рослини, вона надзвичайно декоративна та стійка, заслуговує на увагу для створення багаторічних клумб з іншими рослинами як підбивний елемент.

З різноманітних декоративних форм та видів *Spiraea* можна створювати мальовничі групи. Чудово вони виглядають і на газоні поодинокі. Крім таволги поодинокі на газоні доцільні піраканти, керії, холодикус, вони ж утворюють прекрасні групи і композиції.

Важко назвати хоч один інтродуцент з родини *Rosaceae*, який не заслуговував би на найширше використання його в озелененні, що, у свою чергу, поліпшить декоративність і структуру будь-яких насаджень, надаючи їм сучасного вигляду, а також забезпечить збереження генофонду цих рослин.

Література

1. Каталог растений Центрального ботанического сада им. Н.Н. Гришко/ Под ред. М.А. Кохно. - К.: Наук. думка, 1997. - 435 с.
2. Каталог видів деревних та кущових рослин (перспективні у зеленому господарстві, лісових культурах та лісомеліорації в Поліссі та Лісостепу України)/ С.І.Кузнецов, В.Б. Логтинов, Г.О. Миронова та ін. - К.: Нац. бот. сад НАНУ, 1999. - 33 с.
3. Колекція розових (*Rosaceae* Juss.) в Центральному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України// Ботанические сады - центры сохранения биологического разнообразия мировой флоры/ Тез. докл. сессии Совета ботанических садов Украины. - Ялта, 1995. - С. 201.
4. Трофименко Н.М. Перспективы использования интродуцированных видов дуба в озеленении// Научные основы озеленения городов и сел Молдавии. - Кишинев: Штиинца, 1990. - 87 с.
5. Трофименко Н.М. Перспективні інтродуценти роду *Quercus* L. для зеленого будівництва в Україні// Паркові ландшафти: інтродукція, архітектурні та біолого-екологічні аспекти функціонування. - К.: Наук. думка, 1993. - С. 80.
6. Трофименко Н.М. Інтродукція видів родини *Rosaceae* Juss. і перспективи їх культури в Україні// Проблемы дендрологии и ландшафтной архитектуры. - Ялта: Никит. бот. сад, 1999. - С. 168-173.
7. Трофименко Н.М. Особливості росту та розвитку окремих таволг (*Spiraea* L.) у деяких ботанічних садах України// Вивчення онтогенезу рослин природних та культурних флор у ботанічних садах та дендропарках Європи. - Біла Церква, 1999. - С. 305-307.
8. Трофименко Н.М., Галицька Л.Г. Деякі особливості онтогенезу інтродукованих видів глоди (*Crataegus* L.)// Вивчення онтогенезу рослин природних та культурних флор у ботанічних садах та дендропарках Європи. - Полтава: Тетра, 2000. - С. 334-335.
9. Трофименко Н.М., Галицька Л.Г., Бордіян Т.М. Підбір найперспективніших розових для озеленення// Дендрологія та декоративне садівництво. - Ялта: Никит. бот. сад, 2000. - С. 149-153.

10. Трофименко Н.М. Інтродукція груш (*Pyrus* L.) в Центральному ботанічному саду ім. Н.Н. Гришко НАН України (ЦБС НАНУ)/ Проблемы дендрологии, садоводства и цветоводства. - Ялта: Никит. бот. сад, 1995. - С. 41.
11. Трофименко Н.М. Перспективні види ірги для України// Третя Українська конференція з медичної ботаніки. Ч.2 - К.: УкрМП, 1992. - С. 157.
12. Трофименко Н.М. Підведення підсумків та перспективи інтродукції таволги в Україні// Проблемы дендрологии, цветоводства, плодородства. - Ялта: Никит. бот. сад, 1997. - С. 157-161.
13. Трофименко Н.М., Галицька Л.Г. Інтродукція та збереження рослинного різноманіття. - вип. 1. - К.: Видавничий центр "Київський університет", 1999. - С. 90.
14. Трофименко Н.М. Представники родини *Rosaceae* Juss. для оптимізації садово-паркових ландшафтів Полісся та Лісостепу України// Інтродукція рослин. - К.: Наук. думка, 2000. - С. 93-96.

УДК: 712.253:58.582.475 (477-25)

Аспірт. О.П. Похильченко¹ - м. Київ

ВИДИ РОДУ *PICEA A.DIETR.* В КОЛЕКЦІЯХ БОТАНІЧНИХ САДІВ КИЄВА

Подано результати досліджень встановлення складу видів роду *Picea A. Dietr.* в ботанічних садах Києва з часу заснування до 2001 року та аналіз їх декоративності та причин недостатньої декоративності рослин цього роду в обстежених колекціях.

Doctorate O.P. Pokhyl'chenko - Kyiv

Species of *Picea A.dietr* family in Kyiv botanical gardens collections

Here included considerations of genus species *Picea A.Dietr* being keeping in collections of Kiev botanic garden and changing of contains from the arboretum foundation time till 2001 year. Was tried analysis to be done of causes of the poor state and design of tree

Ботанічним садом вважають науково-дослідний заклад, головним завданням якого є колекціонування та культивування рослин, їх акліматизація та створення нових форм [5]. До мережі природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення належать три ботанічні сади у м. Києві - імені академіка О.В. Фоміна КДУ ім. Т. Шевченка, Національного аграрного Університету, Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України.

Метою наших досліджень було встановлення складу видів роду *Picea A.Dietr.* у ботанічних садах Києва з часу заснування до 2001 року та аналіз їх декоративності та причин недостатньої декоративності рослин цього роду в обстежених колекціях.

Видові ялини - досить високі дерева (до 20 м в умовах інтродукції), декоративні протягом усього року, мають підвищену декоративність навесні у період розпускання молодих вегетативних пагонів, мікро - та мегастробілів, восени - завдяки висячим шишкам. Деякі види мають двоколірні хвоїнки - *Picea omorica*, *P.jezoensis*, *P.alcockiana*; інші з хвоїнками голубого кольору - *P.pungens*, *P.engelmannii*, *P.asperata*, *P.koraiensis*, *P.canadensis*. Усі види мають правильну конусну щільну крону.

Колекції видових ялин мають освітнє значення. Оскільки цей рід представлений досить значною кількістю видів - 15 із 42, що ввійшли до світового переліку шпилькових [6], представлені види всіх трьох секцій. До того ж ялини різних видів досить чітко відрізняються між собою, особливо шишками. Тому з'являється

¹ провід. інж. відділу дендрології та паркознавства, Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України

2. Ботанічні сади і їх роль в інтродукції декоративних рослин